

การตามหาสัจธรรมในโลกหลังสมัยใหม่ THE QUEST FOR TRUTH IN POST MODERN ERA

ม.ล. อุษมา สุขสวัสดิ์ / M.L. USUMA SUKHSVASTI

นิสิตปริญญาเอก สาขาศิลปวัฒนธรรมวิจัย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
DOCTOR OF ARTS STUDENT IN ART AND CULTURE ESEARCH, FACULTY OF FINE ARTS,
SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

บทคัดย่อ

บทความนี้กล่าวถึงปรากฏการณ์การหันมาสนใจศึกษาปรัชญา แนวความคิดแบบตะวันออก (Orientalism) ของคนในโลกตะวันตก อันเนื่องด้วย ความรู้สึกคลางแคลง ในปรัชญา แนวคิดและความเชื่อของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของศาสนา แนวคิดแบบวิทยาศาสตร์ หรือเศรษฐกิจแบบระบบทุนนิยม ซึ่งหลายครั้งนำมาซึ่ง ความโลภ ความวุ่นวาย การแบ่งแยก แย่งชิงอำนาจ การก่อการร้าย และสงครามในที่สุด โดยสะท้อน ผ่านออกมาทางวรรณกรรม และงานภาพยนตร์

แนวคิดแบบตะวันออก ซึ่งส่วนใหญ่แล้วมีจุดกำเนิดในแถบชมพูทวีป ไม่ว่าจะเป็น แนวคิดแบบฮินดู พุทธ เช่น เต๋า และอื่นๆ ชาวต่างชาติจำนวนไม่น้อยมักเดินทางมายังประเทศอินเดียเพื่อศึกษาค้นหาความหมายของความสุข และแนวทางการดำเนินชีวิตที่นำไปสู่ความสมดุล ความสงบสุขในจิตใจ แนวคิดในเรื่องการรู้จักรักษาสสมดุล การอยู่ร่วมกับธรรมชาติมากกว่า การพยายามที่จะเอาชนะธรรมชาติ ความเชื่อเรื่องกรรม การเดินทางสายกลาง ศาสนาฮินดู พุทธ เช่น และเต๋า ล้วนเริ่มได้รับความนิยมมากขึ้นในโลกตะวันตก มีการนำแนวคิด ปฏิบัติมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันในสมัยใหม่จนเกิดเป็นความนิยมที่เห็นกันอยู่มากมาย ไม่ว่าจะเป็นการนั่งสมาธิ การออกกำลังกายแบบโยคะหรือมวยจีน การรักษาแบบแพทย์ทางเลือก ในรูปแบบต่างๆ อันเป็นที่น่าเสียดายที่ประเทศไทยซึ่งเป็นเมืองพุทธแท้ๆ คนไทยจำนวนไม่น้อยกลับหันไปสนใจในเรื่องการกราบไหว้บูชา และบนบานสานกล่าวเสียมากกว่าจะสนใจศึกษา ศาสนาพุทธ ในแง่ของแก่นแท้ของคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างลึกซึ้ง

Abstract

This article talks about the growing numbers of the Westerners interesting in Oriental philosophies. The phenomena was caused by their doubts in their religious beliefs and basic philosophy in terms of Christianity, Scientific philosophy and Capitalism which evidently brought about greed, chaos, social separation, terrorism and eventually wars. The doubts were presented through literatures and movies.

Eastern philosophies originated mostly in south Asia such as Hinduism, Buddhism, Zen, Tao etc. A lot of foreigners have traveled to the area to search for the meaning of happiness and the way to achieve peace of mind. They are interesting in the idea of balancing the way of living; trying to live with nature instead of overcoming it, believing in karma and mediation. They have studied Hinduism, Buddhism, Zen and Tao and adopted these kinds of ideas into their modern way of living till they have become trends like meditation, Yoga and Tai Chi not to mention various kinds of alternative treatments. Thailand as a land of Buddhism, it is such a shame that Thai people who live so close to this valuable ideas, some of them prefer to practice worshipping Buddha images, praying for miracle things and making vows instead of seriously studying Dharma: the core ideas that taught by the greatest Buddha.

คำสำคัญ : การหาสัจธรรม แนวคิดตะวันออก ศาสนา

Keywords : Orientalism, Religion, Search for truth

การตามหาสำมะโนในโลกหลังสมัยใหม่¹

ศาสนาต่างๆ ถือกำเนิดขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์ ในทางสังคม คำสอนของศาสนาส่วนใหญ่สอนให้มนุษย์ทำดี ไม่ประพฤติชั่ว เหมือนเป็นการควบคุมความประพฤติ และทำให้สังคมคงสภาพสันติเอาไว้ได้ เราได้รับการอบรมสั่งสอนมาตั้งแต่เล็กจนโตว่า ศาสนาทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี ศาสนาสามารถกล่อมเกล่าจิตใจ และนำทางสว่างมาให้แก่ชีวิต แต่เมื่อพิจารณากลับไปในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน การยึดมั่นถือมั่นในความเชื่อทางศาสนาของมนุษย์หลายครั้งก่อให้เกิดความวุ่นวาย เนื่องมาจากว่าศาสนาถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองอยู่ตลอดเวลา จนยากที่จะแยกออกจากกัน และมักจะนำไปสู่ความขัดแย้ง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ที่มีความคิดความเชื่อต่างกัน เป็นเหตุให้เกิดเป็นสงครามหลายครั้งหลายครา ก่อให้เกิดความเสียหายใหญ่หลวงแก่มนุษยชาติมากมายมหาศาล

ในภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์จากสเปนเรื่อง *Agora* (2009) ได้เล่าเรื่องราวการต่อสู้เพื่อรักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาแห่งโลกของนักปราชญ์และนักดาราศาสตร์สตรีชาวโรมที่ชื่อ ไฮพาเทีย (Hypatia) แห่งเมืองอเล็กซานเดรีย ดินแดนอียิปต์ ในศตวรรษที่ 4 ตอนนั้นความขัดแย้งทางศาสนา ระหว่างพวกยิว (Judaism) กับพวกคริสเตียน (Christianity) รวมไปถึง

พวกโรมัน (Paganism) คุกรุ่นไปทั่วท้องถนน ไฟแห่งความขัดแย้งนี้ได้ลุกลามไปยังห้องสมุดที่มีชื่อเสียงที่สุดของโลกในเมืองนี้ด้วย ห้องสมุดอเล็กซานเดรีย เป็นสัญลักษณ์ของความเจริญรุ่งเรืองที่ถูกทำลายลงด้วยความขัดแย้งหลายประการ โดยเฉพาะความขัดแย้งทางศาสนา การสูญเสียชีวิตของนักคิดผู้ชาญฉลาดอย่างไฮพาเทีย (เล่ากันว่าเธอถูกรุมประหารชีวิตอย่างทารุณโดยมือบ่าวคริสต์) เป็นเครื่องหมายที่บ่งบอกถึงจุดจบของโลกยุคโบราณ และเป็นจุดเริ่มต้นของยุคกลาง อเลฆานโดร อเมนาบาร์ (Alejandro Amenábar) ผู้กำกับภาพยนตร์เรื่องนี้ ได้กล่าวไว้ว่า “ประวัติศาสตร์ของอดีตซึ่งบ่งบอกถึงสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน มันคือกระจกเงาให้คนจ้องมองเข้าไปผ่านระยะทางของกาลเวลา แล้วพบว่าโลกเราเปลี่ยนแปลงไปน้อยขนาดไหน”

สิ่งที่อเมนาบาร์กล่าวไว้เห็นจะไม่ผิดเท่าไรนัก เวลาผ่านไปเกือบสองพันปี ความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะก้าวหน้าไปเพียงใด มนุษย์ยังคงไม่หยุดสร้าง ความขัดแย้งเพราะความเชื่อที่แตกต่างกัน และนำศาสนา มาอ้างในการใช้ความรุนแรงอย่างไม่หยุดหย่อน ศาสนายิว ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม แม้ดูเหมือนว่าเป็นศาสนาที่มีฐานรากมาจากที่เดียวกัน เมื่อแตกแยกความเชื่อออกมา กลับมีบทบาทสำคัญในการก่อความขัดแย้งซึ่งกันและกัน และนำมาซึ่ง

ภาพที่ 1 : ใบปิด และภาพจากภาพยนตร์เรื่อง *Agora* (2009)

ที่มา : สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2553, จาก <http://www.allmoviephoto.com/>

¹ แนวคิดหลังสมัยใหม่ หรือหลังยุคทุนนิยม (Postmodernism) เป็นแนวคิดทางการเมือง ปรัชญา วัฒนธรรม สังคม ดนตรี และอื่นๆ ที่ก่อตัวขึ้นโดยมีมุมมองที่ต่างออกไปจากมุมมองทางความคิดแบบเดิมๆ ของโลก ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดลัทธิก่อนสมัยใหม่ หรือแนวคิดลัทธิสมัยใหม่ แนวคิดหลังสมัยใหม่ถูกจัดเข้ารวมกับทฤษฎีสายวิพากษ์ (Critical Theory/Critical Scholar) แนวคิดนี้เสนอให้ปฏิเสธความแน่นอน หนึ่งเดียว นักคิดหลังสมัยใหม่ ปฏิเสธเรื่องลึกลับสูงสุดเป็นสากล โดยเห็นว่าเป็นเพียงการโอ้อวด แต่เสนอว่าไม่มีศูนย์กลางความเป็นหนึ่งเดียว และสังคมดำรงอยู่อย่างแตกต่างหลากหลาย (diversity) ความคิดและแนวคิดใดๆ ทั้งหมดเป็นเรื่องที่ได้รับการแสดงออกในรูปภาษาโดยที่ ภาษาหรือการใช้ภาษาสื่อความหมายนั้น ล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ ทางอำนาจอันซับซ้อน ดังนั้นปรัชญาและทฤษฎีการเมืองจึงมีอายุอยู่เหนือ หรือตัดขาดจากความสัมพันธ์ทางอำนาจ เช่นกันกับมีอายุให้ความรู้ความเข้าใจได้ด้วยการเป็นกลางไม่โอนเอียง ทฤษฎีการเมืองหรือลัทธิหรือความรู้ใดๆ เป็นส่วนหนึ่งโดยนัยของความสัมพันธ์ ทางอำนาจที่นักวิชาการกำลังวิเคราะห์อยู่ นักคิดหลังสมัยใหม่ จึงมีลักษณะตั้งข้อกังขาอย่างไม่ลดละต่อสภาพความเป็นจริง ใดๆ ที่ดูหนักแน่นสมบูรณ์ และความเชื่อต่างๆ ที่พากันยึดถืออย่างไม่ลืมหูลืมตา

การทำสงครามนับครั้งไม่ถ้วน ตั้งแต่มหาสงครามครูเสด สงครามโลก สงครามการแบ่งแยกดินแดน ในภาคพื้นต่างๆ ทั่วโลก เรื่อยมาจนถึงสงครามอิรัก และอัฟกานิสถานในปัจจุบัน ทั้งนี้ ยังรวมไปถึงการก่อการร้ายๆ ต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั่วโลก อย่างการก่อวินาศกรรมช็อกโลกวันที่ 11 กันยายน 2001 ซึ่งเป็นบาดแผลฉกรรจ์ไม่เพียงแต่เฉพาะคนอเมริกันเท่านั้น ยังสร้างความขัดแย้งมากขึ้นไปทุกหย่อมหญ้า ก่อให้เกิดความเจ็บปวด ความเดือดร้อนแก่ผู้คนไม่ว่า จะอยู่ที่ใดในโลก

เหตุการณ์เลวร้ายมากมายที่เกิดขึ้น ทำให้หลายคนเกิดความสับสน คลางแคลงในศาสนา มนุษย์มีความพยายามในการค้นหาความจริงของชีวิตมาเป็นเวลาช้านาน ความคิดของคนในโลกตะวันตก มีพื้นฐานจากวิทยาศาสตร์เป็นหลัก ให้ความสำคัญกับวัตถุโดยเฉพาะทรัพย์สินเงินทอง เริ่มเกิดคำถามขึ้นในใจ และเกิดเป็นกระแสที่จะพยายามตามหาคำตอบเกี่ยวกับการมีชีวิตอยู่ ด้วยการเริ่มศึกษาปรัชญาความคิดของทางตะวันออกมากขึ้น ดินแดนแห่งอารยธรรม ที่มีพื้นฐานจากธรรมชาติ อยู่กับจิตวิญญาณ มากกว่า การยึดติดกับวัตถุ ดินแดนอย่างอินเดีย เป็นแหล่งรวมนักคิด นักปรัชญา นักบวช ผู้บำเพ็ญเพียรต่างๆ ที่สำคัญ ของโลก ไม่ว่าจะเป็น พระมหาวีระ, พระพุทธเจ้า, ท่านโพธิธรรม (ผู้ให้กำเนิดนิกายเซน), ครุณานัก, มหาตมะ คานธี และ ภควานศรียะชิ หรือโอโซ ที่พยายาม

ค้นหาความหมาย ความจริงในทางจิตวิญญาณมากมาย อันเป็นจุดเริ่มต้น ก่อให้เกิดศาสนาสำคัญๆ ของโลก อย่าง ฮินดู, เซน, พุทธ, ชิกซ์ หรือแนวกิต หลักการปฏิบัติ อหิงสา และอื่นๆ อีกมากมาย เพื่อนำมาซึ่งสันติ ความสุขสงบในโลกใบนี้

เป็นที่แน่นอนว่า ในทางประวัติศาสตร์ ดินแดนที่รวมความเชื่อที่หลากหลายเช่นอินเดียนี้ ย่อมมีความขัดแย้ง ต่อสู้ฆ่าฟันกันระหว่างผู้ที่มีศาสนาที่แตกต่างกันเฉกเช่นเดียวกับดินแดนอื่นๆ ในโลก แต่เมื่อเทียบสัดส่วนของความหลากหลายทางศาสนาและความเชื่อแล้ว ผู้คนในดินแดนนี้ดูจะให้การยอมรับและเคารพสิทธิซึ่งกันและกันในเรื่องการนับถือศาสนามากกว่าผู้คนทางตะวันออกกลาง และทางตะวันตกเสียอีก ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากประวัติศาสตร์และปรัชญาความคิดของคนอินเดียแล้ว พบว่า วัฒนธรรมอินเดีย มีลักษณะเด่นอยู่ที่ การไม่ยึดมั่นในลัทธิความเชื่อใดๆ โดยเฉพาะ มีลักษณะเป็นสากล โอบอ้อมไว้ซึ่งนานาลัทธิความเชื่อถือ และ เคารพในคุณค่าของปัจเจกบุคคล [1] ด้วยลักษณะทางวัฒนธรรมเช่นนี้กระมัง ที่ทำให้อินเดียเป็นดินแดนที่ให้กำเนิดปรัชญาความคิด และศาสนาที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก

โอโซ หรือ ชื่อเดิมคือ ภควานศรียะชิ เป็น นักปรัชญา และผู้นำทางจิตวิญญาณ ชาวอินเดียที่ทรงอิทธิพลมากที่สุดคนหนึ่งในยุคนี้ เขาเป็นคนที่ได้รับความนิยมอย่างมาก เทียบเท่ากับ คานธี เนห์รู และ พระพุทธเจ้า แม้จะมีแนวคิดบางอย่างที่แปลก แหวกแนว โอหัง และสุดขั้วในบางเรื่องโดยเฉพาะในเรื่องศาสนา และระบบการศึกษา สิ่งที่โอโซสอน ก็ยังคงให้ความสำคัญในเรื่องของ การทำสมาธิ การภาวนาสติ เพื่อก่อให้เกิดเขาวรรณปัญญา และการสร้างสรรค์ ซึ่งมีอิทธิพลมากต่อแนวคิดแบบ Western New Age² ซึ่งเป็นการผสมผสานแนวคิดทางจิตวิญญาณของทั้งตะวันออกกับตะวันตกเข้าด้วยกัน

โอโซ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ "Intelligence: The Creative Response to Now" เกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้คนโง่เขลาเอาไว้ว่า "... สิ่งที่สังคมเรียกว่า ศาสนา รัฐ กลุ่มชน ล้วนต้องการให้ท่านเป็นคนโง่ ไม่มีใครต้องการให้ท่านมีเขาวรรณปัญญา พวกเขาวางเงื่อนไขให้ท่านมากมายเพื่อให้ท่านคงความโง่ไว้ตลอดชีวิตของท่าน ด้วยเหตุผลต่างๆ ที่ว่าคนโง่นั้นจะเป็นผู้เชื่อฟัง คนที่มีปัญญาจะคิดได้ด้วยตัวเอง เขาเป็นปัจเจกชน เขาเริ่มต้นชีวิต

ภาพที่ 2 ผู้นำทางความคิดที่มีแหล่งกำเนิดจากชมพูทวีป ได้แก่ (ตามเข็มนาฬิกา) พระพุทธเจ้า, ภควานศรียะชิ หรือโอโซ, พระมหาวีระ, มหาตมะ คานธี, ท่านโพธิธรรม และครุณานัก
ที่มา: สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2553, จาก <http://www.puta.it/blog/wp-content/uploads/2009/02/india-rainbow.jpg>

² ลัทธินี้เองเป็นการเคลื่อนไหวอิสระด้านจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นเครือข่ายผู้เชื่อและผู้ปฏิบัติที่ต่อเติมความเชื่อใหม่ๆ เข้ากับความเชื่อทางศาสนาเดิมทั้งจากตะวันออกและตะวันตกซึ่งผสมผสานเข้า กับความคิดทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ โดยเฉพาะจิตวิทยาและนิวเคลียทวิทยาส่วนใหญ่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากศาสนาหลักๆ ในโลกนับจากลัทธิจิตวิญญาณนิยมพุทธศาสนา ศาสตร์ลึกลับว่าด้วยไสยศาสตร์ และอาคมฮินดู ศาสนาอิหร่าน เทววิทยา เต๋า เวทย์มนต์ตามพิธีกรรมต่างๆ และอื่นๆ อีกมาก จึงเป็นแนวความคิดและกิจกรรมที่ครอบคลุมกว้างมาก ซึ่งผู้เข้าร่วมในวัฒนธรรมย่อยจะเลือกเอาเองว่าอยากสนับสนุนหรือเข้าร่วมสายไหน และไม่มียามที่เป็นทางการ แต่มีงานวิจัยหนึ่งเสนอว่า พวกเขาต่างอย่างจากคำสอนทั้งหลายแหล่มาปฏิบัติทั้งจาก "ศาสนาหลัก" และธรรมเนียม "อื่นๆ" แล้วสร้างความเชื่อของตัวเองจากประสบการณ์ นั่นก็ถือเป็นพวกนิวเอจได้

ตามวิถีทางของเขาเอง เขามีรูปแบบการใช้ชีวิตของเขา เขามองเห็น เป็นอยู่ และเติบโตไปตามทางของเขา เขาจะไม่เป็นส่วนหนึ่งของฝูงชนอีกต่อไป เขาไม่สามารถทำเช่นนั้นได้ เขาจำต้องทิ้งฝูงชนไว้ข้างหลัง ด้วยเหตุนี้เขาจึงจะเติบโต และนั่นมันทำให้ฝูงชนรู้สึกขุ่นมัว ฝูงชนไม่ต้องการให้ใครสักคนเป็นอะไรที่มากกว่า ‘คนทั่วไป’ เมื่อคนมีเขาว์ปัญญามากขึ้น มีความเป็นปัจเจกมากขึ้น มีสติมากขึ้น เขาจะไม่ยอมเป็นส่วนหนึ่งของมวลชนอีกต่อไป ท่านไม่สามารถจะบังคับพระพุทเจ้าให้เดินตามคนโง่ได้ และคนโง่ที่ทว่านี้มีอยู่มากมาย เป็นคนส่วนใหญ่ถึง 99.99% พวกเขาจึงมีอำนาจค่อนข้างมาก อำนาจที่นำมาซึ่งความรุนแรง และพวกเขาจะแสดงอำนาจนี้เมื่อใดก็ได้ตามที่พวกเขาต้องการ...” [2]

นอกจากนั้น โอโซยังเสริมว่า นอกจากสังคม ศาสนา และการเมือง จะส่งเสริมให้คนไม่มีเขาว์ปัญญาแล้ว ระบบศึกษาที่วนเวียนอยู่กับเรื่องการสร้างความทะเยอทะยาน มักใหญ่ใฝ่สูง และการสังฆัตตาของมนุษย์ก็ยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญในการใช้เขาว์ปัญญาอีกด้วย “...การศึกษาไม่ได้สอนให้ท่านอยู่กับคุณงามความดี แต่ทว่าสอนให้ท่านแสวงหาประโยชน์จากผู้อื่นเพื่อตัวท่านเอง และเรามักจะคิดว่า ผู้ที่ฉลาด ก็คือผู้ที่ประสบความสำเร็จ พวกเขาอาจเป็นคนที่ถูกกลบกลืนเปลี่ยนไปแต่เราก็เรียกพวกเขาว่า เป็นคนฉลาด พวกเขาไม่ใช่คนที่มีเขาว์ปัญญา...” [2]

การค้นหาลัทธิธรรม หรือ การหาความจริง น่าจะนับเป็นการแสวงหาความรู้อย่างหนึ่ง เพียงแต่ความรู้ที่กำลังตามหานั้นคำตอบที่ได้ คือความจริงแท้แน่นอน ที่จะเป็นตัวกำหนดให้คนนั้นนำไปเป็นหลักในการดำเนินชีวิตต่อไป ปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่สิ่งที่ตามหานั้น จอห์น เลน ศิลปินและนักเขียนชาวอังกฤษได้กล่าวไว้ ในหนังสือ “The Spirit of Silence” เอาไว้ว่า “ความเงียบ คือ สิ่งสงบงาม เป็นแรงบันดาลใจให้รังสรรค์ศิลปะ เป็นกำลังให้จิตเอาชนะความเขลา เป็นกุญแจดอกแรกที่จะไขความลับแห่งจักรวาลแห่งการเรียนรู้” [3]

ในปัจจุบัน ชีวิตถูกขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางคมนาคมที่สะดวกรวดเร็ว การติดต่อสื่อสารที่เชื่อมถึงกันผ่านระบบดาวเทียม ระยะเวลาที่ใช้อุปสรรคในการติดต่อสื่อสาร และการเดินทางอีกต่อไป สถานีโทรทัศน์นับร้อยนับพันช่องที่ออกอากาศตลอด 24 ชั่วโมง ข้อมูลข่าวสารที่ถูกส่งออกมาผ่านสื่อสารพัสดุด้านนี้ ไม่ว่าจะเป็น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต และโทรศัพท์มือถือ หลังไหลเข้าสู่โสตประสาทของเราอย่างไม่ขาดสาย ลองเดินสำรวจบ้านหรือที่ที่เราอยู่อาศัยดูจะพบว่า แทบจะไม่มีห้องใดเลยที่ปราศจากอุปกรณ์สื่อสารอย่างใดอย่างหนึ่งที่กล่าวมาแล้วข้างต้น บางบ้านถึงกับมีจอโทรทัศน์ในห้องน้ำเสียด้วยซ้ำ การดำเนินชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์นี้เหมือนไม่เคยอานวยให้มนุษย์ได้พักผ่อน เว้นวรรค

จากการรับข้อมูลข่าวสารเลย ความเงียบสงบกลายเป็นสิ่งที่หายากยิ่งในสภาวะปัจจุบัน

“ความเงียบนั้นอ่อนโยน นอบน้อม และถ่อมตน ความสงบเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้สมาธิ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการตั้งสติ และภาวนา เป็นโอสถให้ดวงจิตหายจากความอ่อนล้า เยียวยาให้ประสาทคลายความตึงเครียด ทำให้เราได้ยินเสียงอันแสนรื่นรมย์ ทว่า ความเงียบกลับเป็นสิ่งที่หายากและราคาแพงสำหรับคนรักความสงบ ความเงียบกลายเป็นสิ่งที่น่าเบื่อหน่ายน่าหวาดหวั่น สำหรับคนที่ใช้ชีวิตอยู่ด้วยความว่างเปล่า ซึ่งเสียดสีเสียงดัง อันเป็นโรคร้ายทำลายจินตนาการอันแจ่มชัด เพราะความเงียบเป็นสิ่งสงบงาม เป็นแรงบันดาลใจให้รังสรรค์ศิลปะ เป็นกำลังใจให้จิตชนะความเขลา” [3]

จอห์น เลน ได้ยกตัวอย่างถึง บุคคลต่างๆ ที่ดำรงชีวิตอยู่ในหนทางที่รังสรรค์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่า จะเป็น นักบวช ศาสตรา ผู้นำทางความคิด นักปรัชญา นักเขียน กวี และศิลปินต่างๆ อย่าง เวอร์จิล, อิลเดการ์ต แห่งบีเงน, วอลท์ทวิตแมน, เอมีลี ดิกคินสัน, พอล เซซานน์, โธมัส มอร์ตัน, แคทสตีเวนส์ และอีกหลายๆ คน ที่ต่างก็ใช้ความเงียบ สงบ เป็นพลังในการสร้างสรรค์ นำเสนอแนวคิดที่สดุดีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายพอเพียง เรียบง่าย คุณค่าของความเงียบ การปฏิบัติภาวนาเป็นผู้ตื่น ที่พิจารณาไปแล้วก็มีความคล้ายคลึงกับคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่ไม่น้อยเลย

การอ่านหนังสือของจอห์น เลน ข้างต้น ทำให้ผู้เขียนนึกคิดอะไรได้หลายอย่าง เมื่อมาสำรวจตนเอง ที่วันหนึ่งๆ ใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางความวุ่นวาย เสียงโทรทัศน์ในบ้าน วิทยุในรถ ข้อความจากโทรศัพท์มือถือ ข่าวจากอินเทอร์เน็ต มีข้อมูลหลังไหลผ่านสมองจำนวนมากมาย หลายครั้ง ข้อมูลเหล่านี้ก่อให้เกิดความสับสน เป็นการยากที่จะตัดสินใจอะไรดีหรือไม่ดีอะไรควรเชื่อ หรือไม่ควรเชื่อ ยิ่งรู้มาก ได้รับข้อมูลมาก ยิ่งกลับทำให้สับสน แยกแยะไม่ออกกว่าอะไรคือความจริง อะไรคือความเท็จควรจะฟังข้อมูลจากใคร และไม่ควรฟังจากใคร จะเชื่อดีหรือไม่ ยิ่งรับรู้ ยิ่งสับสน การตัดสินใจปิดโทรทัศน์ และเครื่องมือสื่อสารต่างๆ และพบว่า การอยู่กับความเงียบ ทำให้จิตได้ค้นพบความสงบ และพักผ่อนอย่างแท้จริง และมักจะช่วยให้สามารถมองเหตุการณ์ต่างๆ รอบข้างด้วยความเข้าใจได้ดีขึ้น

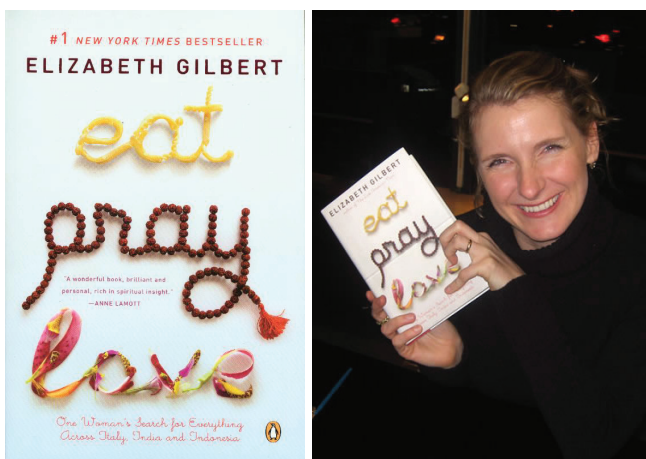
ในวัย 32 เอลิซาเบธ กิลเบิร์ต เธอมีครอบครัว มีสามีที่รักเธอ และประสบความสำเร็จกับอาชีพนักเขียน อย่างไรก็ตาม เธอไม่มีความสุขกับชีวิตแต่งงานของตน และมักจะแอบไปนอนร้องไห้นบนั่นห้องน้ำในตอนกลางคืน เธอมีความสัมพันธ์กับชายอีกคนในขณะที่แยกกันอยู่กับสามี และหย่าจากกันในที่สุดด้วยความเจ็บปวด ขณะเดียวกันความสัมพันธ์ใหม่ก็ไปไม่รอดอีกเช่นกัน เอลิซาเบธ จึงตัดสินใจออกเดินทาง

เป็นเวลาหนึ่งปีไปยัง 3 ประเทศได้แก่ อิตาลี, อินเดีย, และสเปน เพื่อเยียวยาแผลใจ และค้นหาความหมายของชีวิต

เอลิซาเบธใช้เวลา 4 เดือนในอิตาลี เพราะลิ้มรสอาหารชั้นเลิศ ตีพิมพ์งานศิลปะ หาความสนุกสนานให้แก่ชีวิต 4 เดือนในอินเดียเพื่อค้นหาจิตวิญญาณรักษาเยียวยาจิตใจ ด้วยการฝึกเจริญภาวนา และจบการเดินทาง 4 เดือนสุดท้ายที่เกาะบาห์ลี เพื่อหาความสมดุลกับสองสิ่งข้างต้น และที่นั่นเธอก็ได้พบความรักอีกครั้ง

นี่คือเรื่องราวจากภาพยนตร์ที่สร้างจากบันทึกความทรงจำของเอลิซาเบธ กิลเบิร์ต หนังสือขายดีติดอันดับของ The New York Times ถึง 187 สัปดาห์ ที่ชื่อ Eat Pray Love (2010) นำแสดงโดยนักแสดงชื่อดังอย่าง จูเลีย โรเบิร์ต แม้ว่าเมื่อมาเป็นภาพยนตร์แล้ว อาจถ่ายทอดความลุ่มลึกในเรื่องของจิตวิญญาณได้ไม่ลึกซึ้งเท่ากับรูปแบบหนังสือ ซึ่งได้รับการกล่าวขวัญถึงเป็นอย่างมาก ได้รับการชื่นชม และแนะนำให้อ่านจากพิธีกรผู้ทรงอิทธิพลที่สุดคนหนึ่งอย่าง โอปราห์ วินฟรีย์ ตัวภาพยนตร์ก็แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลแนวคิดแบบ New Age ที่ได้รับความนิยมมากชิ้นเรื่อยๆ มีชาวต่างชาติจำนวนมากที่พบว่าสังคมวัตถุนิยม และศาสนาของพวกเขาไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางจิตวิญญาณได้ จึงนิยมที่จะออกเดินทางมายังเอเชีย โดยเฉพาะประเทศอินเดีย เรียนรู้ปรัชญาแบบตะวันออก ฝึกการภาวนาสมาธิ เรียนโยคะ โยคี จึงจากสำนักต่างๆ มากมาย

Eat Pray Love เป็นการแสวงหาความสมดุลในการใช้ชีวิต การรับประทานอาหาร (Eat) เปรียบเสมือนการหาความสุขทางร่างกาย เติบโตในทางโสตประสาท รูป รส กลิ่น เสียง อิตาลีประเทศที่ผู้คนรักการใช้ชีวิตอย่างเต็มที่ เป็นตัวแทนการปรนเปรอ หาความสุขจากอาหารเลิศรส ตีฆ้องกับความสุขงามของงานศิลปะคลาสสิก และหยุดหวั่นไหวไปกับความสนุกตื่นเต้น

ภาพที่ 3-4 เอลิซาเบธ กิลเบิร์ต กับบันทึกความทรงจำเล่มดังของเธอ
ที่มา : สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2553, จาก <http://atrampabroad.com/eat-pray-love-why-it-makes-us-crazy/>

ในการเขียวกีฬาฟุตบอล คล้ายกับชีวิตช่วงต้นของพระพุทธเจ้า เมื่อครั้งยังเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ แห่งกรุงกบิลพัสดุ์ ที่ได้สัมผัสลิ้มรสแต่ความสำราญที่มีแต่สิ่งสวยงาม ความสุขทางโลกอย่างเต็มที่

ภาพที่ 5-6 ภาพจากภาพยนตร์เรื่อง Eat Pray Love (2010)
ที่มา : สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2553, จาก <http://www.allmoviephoto.com/>

การภาวนา (Pray) เป็นการแสวงหาความสุขทางจิตวิญญาณ ค้นหาตัวตนที่แท้จริง หาสัจธรรมแห่งชีวิต อินเดียประเทศที่เป็นแหล่งศูนย์รวมความคิด ปรัชญาทางจิตวิญญาณ ต้นกำเนิดของผู้นำทางศาสนา และลัทธิต่างๆ มากมาย ผู้คนให้ความสำคัญในการค้นหาความจริงทางจิตวิญญาณ และให้ความสำคัญน้อยนิดในการปรนเปรอความสุขทางร่างกายและวัตถุ ซึ่งเป็นข้อตรงข้ามสุดโต่งจากกรุงโรมเมืองก่อนหน้านี้ โดยสิ้นเชิง การภาวนาสติ เจริญสมาธิ เป็นวิธีที่นิยมกันแพร่หลายมากขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์นี้ ในประเทศไทยมีศูนย์ปฏิบัติธรรมตามวัด หรือสำนักต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย มีแนวทางที่คล้ายคลึงและที่แตกต่างกันออกไปในวิธีปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็น สำนักสวนโมกขพลาราม ตามแนวทางของท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ, หมู่บ้านพลัม ตามแนวทางของท่านดิช นัท ธันห์, ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ตามแนวทางของคุณแม่สิริ กรินชัย และสำนักวัดต่างๆ อีกทั่วประเทศ เชื่อกันว่าการปฏิบัติภาวนาสติ เจริญสมาธินี้เป็นต้นทางแห่งการเกิดปัญญา และนำไปสู่การเข้าใจ รู้แจ้ง (Enlightenment) ในที่สุด ซึ่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงประสบความสำเร็จมาแล้ว

ภาพที่ 7-10 ภาพจากภาพยนตร์เรื่อง Eat Pray Love (2010)

ที่มา : สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2553. จาก <http://www.allmoviephoto.com/>

ความเมตตา (Love) เมื่อได้สัมผัสประสบการณ์ทั้งสองข้างคือทางโลก และทางจิตวิญญาณแล้ว การเดินทางแสวงหาความสมดุลของชีวิตก็มาyingปลายทางสุดท้ายที่เกาะบาห์ลี ประเทศอินโดนีเซีย ที่ซึ่งประกอบไปด้วยความสมดุลของความสวยงามของธรรมชาติแวดล้อม เสมือนจุดเชื่อมต่อของสวรรค์กับโลกมนุษย์ ณ ที่นี้ เอลิซาเบธ จากที่เริ่มออกเดินทางเพื่อช่วยเหลือตนเองให้พ้นจากห้วงความทุกข์ เธอกลับจบด้วยการมีโอกาสได้ช่วยเหลือครอบครัวของแม่ลูกชาวบาห์ลีได้มีบ้านอยู่ และช่วยคัดลอกตำราทำให้หมอเฒ่าคาพุต สิ่งเหล่านี้นำมาซึ่งความอึดอ้อมและสันติสุขในใจ เมื่อเธอพบตัวตนที่ตามหา และสมดุลภายในจิตใจแล้วนั้น เธอจึงพร้อมที่จะเปิดรับความรักที่ผ่านเข้ามาซึ่งได้กลายเป็นการพบกับรักแท้ที่เธอเคยปรารถนา เมื่อเวลาที่เราเลิกค้นหามันไป

ผู้เขียนเชื่อว่า การที่ Eat Pray Love ทั้งในรูปแบบหนังสือ และรูปแบบภาพยนตร์ ได้รับความนิยมในวงกว้างนี้ ได้สะท้อนให้เห็น และยังเป็นการประชาสัมพันธ์ไปพร้อมๆ กันถึงความพยายามค้นหาความหมายของชีวิตคนในยุคนี้ คนในยุโรปและอเมริกา เริ่มรู้สึกไม่แน่ใจในพระเจ้าที่เป็นเจ้านิรันดร์ เกิดกระแสของแนวคิดที่เชื่อในปัจเจกบุคคลอย่าง มนุษยนิยม, ลัทธิอัตถิภาวนิยม (Existentialism) และกระแส New Age ที่ได้นำความคิดแบบ อเทวนิยม จากศาสนาทางตะวันออก อย่างพุทธเซน และเต๋า เข้ามาผสมผสานเข้ากับความคิดทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ โดยเฉพาะจิตวิทยาและนิเวศวิทยา ซึ่งบางส่วนปรากฏอยู่ในคำสอนของโอโซด้วยเช่นกัน

ไม่ว่าจะเป็น พระพุทธเจ้า โอโซ หรือ จอห์น เลน ต่างให้ความสำคัญในสิ่งเดียวกันก็คือ การเป็นผู้รู้ตัวอยู่เสมอ ก่อให้เกิดเขาวงกตปัญญา อันจะนำไปสู่การสร้างสรรค์ที่ดีงาม เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน โดยยึดหลักที่คล้ายๆ กันคือ ทางสายกลาง ไม่ตั้ง

หรือไม่หย่อนจนเกินไป ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย พอเพียง นอกจากนั้นเมื่อเป็นผู้มีปัญญา ก็จะไม่ยึดติดกับข้อแม้ กฎเกณฑ์ใดกรอบความคิดใดๆ อันเกิดจาก ชนชั้น วรรณะ ศาสนา การศึกษา แม้กระทั่งอัตตาของตนเอง ฯลฯ ทำให้เกิดเป็นความคิดสร้างสรรค์ ความเข้าใจธรรม ความหมายของชีวิต

คนไทยเกิดในเมืองพุทธ ถือว่าโชคดีกว่าใครหลายคนที่เกิดในศาสนาอื่นที่ไม่มีโอกาสได้สัมผัส เข้าถึงคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หลากๆ คนถือว่าใกล้เคียงกันต่าง มิได้ให้ความสนใจหลักปฏิบัติที่ก่อให้เกิดปัญญา อันมีค่าเหล่านี้ แม้จะนับถือศาสนาพุทธ แต่ก็ละเลยหลักคำสอน แต่กลับไปยึดติดกับศาสนาในด้านที่เป็นความมั่งคั่ง ความสะดวกสบาย สิ่งสมมุติเพื่อหวังจะได้สิ่งตอบแทน สนิใจ พระพุทธในแง่ของอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ ฟังพากย์รบบานศาลกล่าว การหมกมุ่นกับศาสนาเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงความไม่เข้าใจในแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาที่แท้จริง อันเป็นเรื่องที่ถือว่าน่าเสียดายเป็นอย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

- [1] กรุณา- เรืองอุไร กุศลาลัย. (2534). *อินเดีย อนุทวีปที่น่าทึ่ง*. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- [2] ประพนธ์ ฝาสุขยีน. (2550). *Intelligence เป็นไปได้ด้วยปัญญา*. แปลจากเรื่อง Intelligence: The Creative Response to Now ของ Osho. กรุงเทพฯ : Mind Publishing.
- [3] สดใส ชันติวรพงษ์. (2550). *ความเงียบ*. แปลจากเรื่อง The Spirit of Silence ของ John Lane. กรุงเทพฯ: สวนเงินมีมา.